UUTISET

Köyhän maan hallitus on enemmän vastuussa kehitysavun antajille kuin kansalaisille. Kun öljyä löytyy, ollaan vastuussa öljy-yhtiöille. **TUTKIMUSKOORDINAATTORI LAURI SIITONEN, HELSINGIN YLIOPISTO**

Talouden kasvu ei hyödytä ugandalaista pienviljelijää

Periaatteessa maitotonkan kanssa portaita ylös juoksevan Myongo Yosamun tulevaisuuden pitäisi näyttää valoisalta. Ugandan talous kasvaa reippaasti, maaperä on viljelyyn hedelmällinen ja siitä on löydetty öljyä.

MBARARA, UGANDA (MT)
Käytännössä talouteen tuleva raha Ugandassa ei kuitenkaan valu **Myongo Yosamun** kaltaisille köyhille maanviljelijöille. Näkymät sille, että hän voisi vaihtaa maidonrahtausvälineen polkupyörästä moottoripyörään, tai saisi lapsensa kouluun, eivät ole kovin hyvät.

Varaa köyhien aseman parantamiseen pitäisi olla, sillä talouden kasvu on huidellut koko 2000-luvun viiden ja kymmenen prosentin välillä. Tälle vuodelle ennakoidaan 4,8 prosentin kasvua.

Syitä löytyy sekä korruptiosta että huonoista päätöksistä.

Korruptio vaivaa kaikkialla ja toimet sen hillitsemiseksi ovat olemattomia. Eikä syylliseksi todettuja saada tuomittua, The Independent -lehti kirjoittaa.

Valtion maatalousbudjettia on viime vuosina leikattu, vaikka sen kasvattamiseen olisi varaa. Ensi vuonna maatalous saa rahaa 3,4 prosenttia koko maan budjetista. Uganda on sitoutunut YK:n ja Afrikan unionin tavoitteeseen nostaa rahoitus kymmeneen prosenttiin nälänhädän estämiseksi.

Lasten koulunkäynti ei myöskään ole tärkeimpien listalla. Saturday Monitor -lehden mukaan hallitus rahoittaa kouluja 5 300 shillingillä, eli 1,6 eurolla, vuodessa oppilasta kohden.

Yhden oppilaan kouluvuoden kustannukset ovat noin 36 000 shillinkiä (10,6 euroa). Erotus jää vanhempien maksettavaksi, eikä monella ole siihen varaa.

Maailmanpankin raportin mukaan yritysten toimintaympäristö Ugandassa ei ole kehittynyt lainkaan tänä vuonna. Legatumin vaurausindeksissä maa on Afrikan maiden heikoimmassa kolmanneksessa.

Köyhä ei saa lainaa

Yosamun kaltaisia on maassa miljoonia. Maatalous työllistää 68 prosenttia 36-miljoonaisesta kansasta. Maatilojen keskikoko on 1,1 hehtaaria.

Viljelijöille tilanne on vaikea. Jotta toimintaa voisi kehittää, pitää ottaa lainaa. Mutta liikepankkiin ei köyhällä ole asiaa. Ja jos joku lainaa saa, korko on 22 prosenttia vuodessa.

Pienviljelijöitä rahoittaa myös osuuspankin kaltainen järjestö. Mutta siellä korko on 36 prosenttia. Köyhälle lainaamisessa on suuret riskit.

Hollantilaisen maatalousasiantuntijan **Taco Hoekstran** mielestä ainoa keino parantaa köyhien asemaa on toimia ruohonjuuritasolla.

”Meillä on pääsy hallinnon ja kansanedustajien luokse. Mutta eivät he tiedä maataloudesta. Ja heidän kauttaan toimiminen pitää yllä mielikuvaa siirtomaakulttuurista. Että me tulemme ja kerromme, miten asiat pitää tehdä”, Hoekstra sanoo.

Hän on kehitysyhteistyöyritys Agriterran palkkalistoilla Ugandassa.

”Lisäksi poliitikot sanovat meille, että hyvä ajatus, ehkä voitte auttaa meitä rahoittamaan sen myös”, hän jatkaa.

Hoekstran mukaan köyhimpien täytyy yhdistyä ja kerätä taloudellista voimaa. Tärkein työkalu on osuuskunta ja tärkein tuote on maito.

Jos maidon ketjusta kauppaan saadaan suurempi osa viljelijöiden haltuun, meijerit vetävät muita aloja perässään.

Öljy kiihdyttää kasvua

Juuri kukaan ei usko, että öljy hyödyttäisi köyhiä. Sen poraamisen kuitenkin odotetaan alkavan vuonna 2017. Silloin talouden kasvu nousee kaksinumeroiseksi vuodessa.

Tutkimuskoordinaattori **Lauri Siitosen** mukaan öljy tuo maahan uuden isännän, öljy-yhtiöt.

”Köyhän maan hallitus on enemmän vastuussa kehitysavun antajille kuin kansalaisille. Kun öljyä löytyy, ollaan vastuussa öljy-yhtiöille”, Helsingin yliopistossa Afrikan maita tutkinut Siitonen sanoo.

Nykyisistä vientituotteista teestä ja kahvista on köyhille enemmän hyötyä. Kahvia kasvattavat pienviljelijät ja teetilat työllistävät. Tee korjataan käytännössä käsityönä.

Tuotantoa voisi tehostaa ja tilojen kokoa suurentaa, jos uskaltaisi ostaa maata. Ostointoa hillitsee heikko laki, joka ei suojaa maanomistajaa.

”Milloin vain voi ilmestyä joku, joka väittää maata omakseen”, Mbararan alueen viljelijöiden järjestön varapuheenjohtaja **Mercy Tayebwa** sanoo.

Maito tuottaa hyvät voitot

Silti Ugandan viljelijät näkevät toivoa. Maitoketjussa on rahaa, sillä kaupassa maitolitra maksaa seitsemän kertaa enemmän kuin mitä tuottaja saa.

”Jossain on taikuutta”, nauraa maitotilallinen **Philomina Kemijumbi Nshangano** ja alkaa selittää:

”Ostajia on tavallisesti vain yksi ja se maksaa maitolitrasta 400 shillinkiä (12 senttiä). Mutta kuivaan aikaan maitoa oli vaikea saada ja syntyi kilpailua ostajien välille. Silloin maidosta maksettiin 1 000 shillinkiä (29 senttiä).”

Nshangano teki hyvän tilin kuivana kautena. Hänen tilallaan on vettä ja hän on varautunut ruokkimaan eläimiä. Siksi tuotanto ei laskenut.

”Mutta sitä kesti vain kaksi kuukautta. Sitten hinnat taas laskivat.”

AIMO VAINIO

AIMO VAINIO

Myongo Yosamu tuo päivittäin maitoa Rukaka Dairy Farmersin tilatankkiin. Maito jäähdytetään vasta tilatankissa.

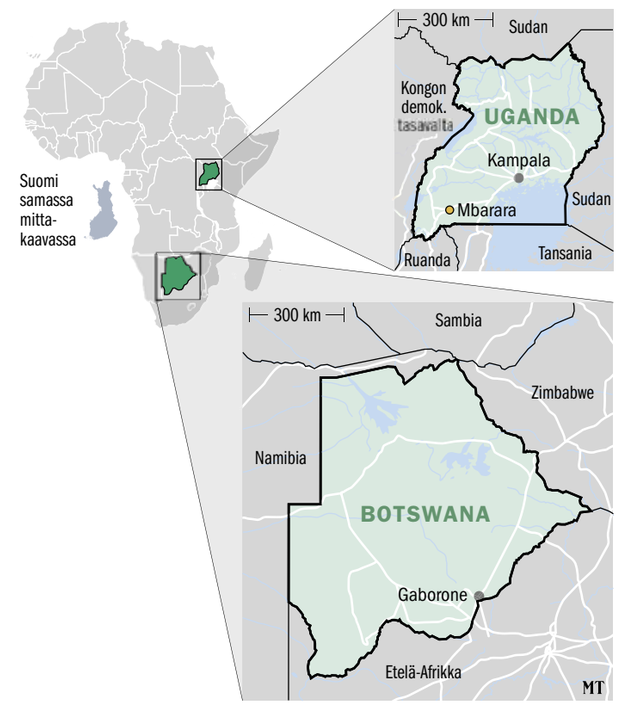

Bruttokansantuotteen muutos 2008–2014

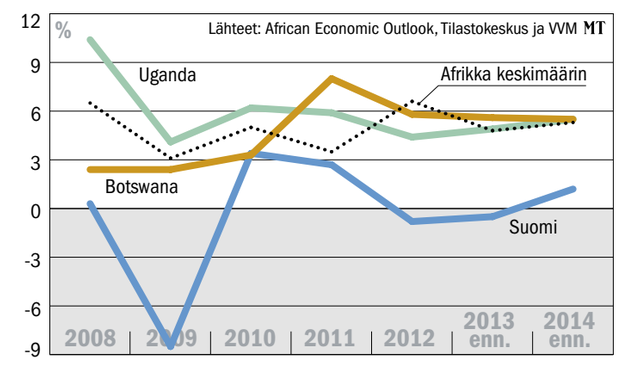

Hyvinvointi Ugandassa, Botswanassa ja Suomessa

Sijoitus 142 maan joukossa

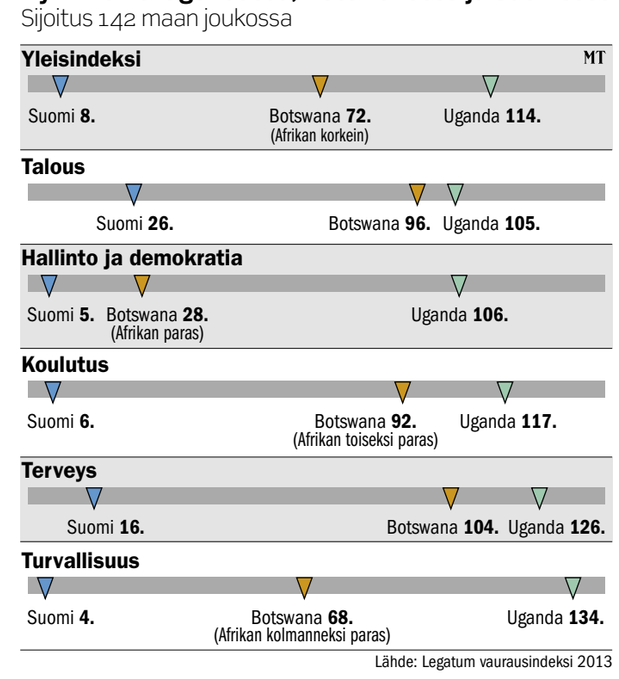

Lähde: Legatum vaurausindeksi 2013

Botswana on Afrikan vaurain ja tasapainoisin maa. Uganda kamppailee Afrikan laajan keskijoukon alareunalla.

Rukaka Dairy Farmersin tilatankki on korkealla tien penkalla. Pyörällä tulevat joutuvat kantamaan maitoa ylämäen, mutta tankista autoon painovoima tekee työn.

Köyhä nousee osuuskunnan avulla

MBARARA, UGANDA (MT)
Hyvinvoinnin valuttamisessa rikkailta köyhille on Ugandassa käytössä vanha kunnon keino, osuuskunta.

Yksi toimelias osuuskunta on Rukaka Dairy Farmers Mbararan kaupungin lähellä. Sinne kerätään tilatankkiin noin 3 000 litraa maitoa päivässä. Maito tuodaan jalan, pyörällä tai moottoripyörällä keskimäärin kymmenen kilometrin etäisyydeltä kahdesti päivässä.

Maito jäähdytetään osuuskunnan tilatankissa. Maidosta mitataan solut ja lämpötila. Joskus joku yrittää jatkaa maitoa vedellä. Tai sekoittaa illalla lypsettyä maitoa aamun kuormaan, jotta välttyisi polkemiselta.

Rukakan osuuskunnan seuraava tavoite on oma meijeri. Tilat ovat jo valmiina ja koneet tuodaan pian. Sitten maitoketjussa olevaa rahaa alkaa jäädä enemmän viljelijälle.

Apua toiminnan käynnistämiseen antaa hollantilainen kehitysyhteistyöyritys Agriterra.

”Moni osuuskunta on olemassa, mutta sota pysäytti toiminnan. Joudumme aloittamaan alusta, sillä ihmiset ehtivät unohtaa, miten osuuskunta toimii”, Agriterran Ugandan edustaja **Taco Hoekstra** sanoo.

Sodan varjo painaa

Viikossa tapasimme useita osuuskuntia ja maanviljelijöiden ryhmiä, jotka silmiinpistävästä köyhyydestä huolimatta uskoivat parempaan tulevaisuuteen. Ehkä heissä on sitä henkeä, jonka Mbararan alueen viljelijöiden järjestön varapuheenjohtaja **Mercy Tayebwa** näkee.

”Kehitys on hidasta, mutta sitä on. Muutos aikaisempaan on, että nyt me ymmärrämme mitä voimme tavoitella. Meillä on maali näkyvissä, mutta matka on vasta alussa”, Tayebwa sanoo.

Yhteiskunnan järjestäytyminen aloitettiin alusta, kun 20 vuotta kestänyt sisällissota päättyi vuonna 2006.

Helsingin yliopiston tutkimuskoordinaattori **Lauri Siitonen** kehottaakin muistelemaan, miten hitaasti Suomi kehittyi aikoinaan.

”Teollistumisen sanotaan alkaneen 1860-luvulla, mutta meillä oli suurta köyhyyttä vielä 1960-luvulla. Suomessakin oli sotia, mutta rahan valuminen köyhille vain on hidasta.”

Viljelijöiden seurassa näkee toisenlaisen Ugandan kuin väkivallasta ja korruptiosta kertovissa uutisissa. Ystävälliset ja uteliaat ihmiset yrittävät edetä elämässään aivan kuin kaikkialla muuallakin. Heillä vain tähtäin on huomisessa tai korkeintaan ensi viikossa.

Pidemmälle suunnitteleminen on vaikeaa, jos ei tiedä, voiko huomenna syödä. Toisaalta Agriterra oli valinnut meille edustavia kohteita. Liikuimme presidentti **Yoweri Musevenin** syntymämailla maan eteläosassa, joka on perinteisesti pohjoista vauraampaa. Pohjoisessa sodan varjo on edelleen synkkä.

Ugandassa ei varsinaisesti nähdä nälkää, mutta aliravitsemus on yleistä. YK:n ruokajärjestön FAO:n mukaan melkein kolmasosa kansasta kärsii aliravitsemuksesta.

AIMO VAINIO

Botswanan talous kasvaa timanteilla

GABORONE, BOTSWANA (MT)
Timanttiyhtiö De Beers siirsi huutokaupat Botswanan pääkaupunkiin Gaboroneen lokakuussa. Keskellä eteläistä Afrikkaa sijaitsevassa kahden miljoonan asukkaan maassa timantteja louhii Debswana-yhtiö, jonka omistavat puoliksi De Beers ja Botswanan valtio.

Valtio on myös vähemmistöosakas eteläafrikkalaisyhtiössä, joka puolestaan kuuluu kanadalaiseen kaivosjättiin Anglo Americaniin.

De Beers on ainoa suurista yhtiöistä, joka on siirtänyt kaikki toimintonsa pois maailman timanttikeskuksesta, Lontoosta. Hionta- ja muut jalostustyöt aloitettiin Botswanassa vuonna 2006.

Botswana peittoaa yleensä vauraimpana pidetyn Etelä-Afrikan viidellä sijalla 142 maan vertailussa, joka julkistettiin lokakuun alussa. Maiden järjestys on ollut sama myös neljänä aiempana vuonna.

Arabimaistakaan sen edellä ei enää ole yksikään arabikevään aiheuttaman poliittisen ja taloudellisen epävakauden vuoksi.

Kuten Suomen Botswanan kunniakonsuli **Samuel Mpuchane** sanoo, Botswanan nousu Afrikan vauraiden joukkoon on timanttien ansiota. Mutta timantteja ei riitä ikuisesti, joten maan on varauduttava elinkeinorakenteensa kehittämiseen.

Mpuchane tapasi suomalaisia ja afrikkalaisia toimittajia lokakuussa Gaboronessa.

Kunniakonsuli on itse Botswanan pohjoisosan maaseudulta kotoisin ja kantaa huolta tuloerojen kasvusta harvaan asutun maaseudun ja pääkaupungin välillä. Hän mainitsee potentiaalisina tuotannonaloina matkailun ja elintarvikejalostuksen. Samoin kuparin ja nikkelin jatkojalostamiseksi on suunnitelmia.

Botswanassa panostetaan myös uuden teknologian ja yrittäjyyden kehittämiseen, jotta maahan saataisiin uusia sähköisiä palveluja monipuolistamaan elinkeinotarjontaa. Nuorisotyöttömyys on monien muiden Afrikan maiden tavoin korkea ja Mpuchane pelkää koulutetun nuorison lähtevän muualle työn perään.

Terveys ja sosiaalierot haasteina

Legatum-instituutin tekemään vuosittaiseen vaurausindeksiin lasketaan kahdeksan kokonaisuutta, joita tarkastellaan myös erikseen: talous, yrittäjyys, koulutus, hallinto ja demokratia, terveys, turvallisuus, henkilökohtainen vapaus ja sosiaalinen pääoma.

Samassa vertailussa Suomi sijoittui tänä vuonna sijalle 8. Heikoimmat EU-maat olivat Kroatia, Kreikka ja Romania sijoilla 53–55.

Botswana pärjää vertailussa parhaiten hallinnossa ja demokratiassa, koulutuksessa, turvallisuudessa ja henkilökohtaisessa vapaudessa.

Sen heikkouksia ovat korkeiden aids/hiv-lukujen vuoksi terveys ja yhteiskunnan tasavertaisuutta kuvaava sosiaalinen pääoma.

KAIJALEENA RUNSTEN